

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: Lausuntopyyntö Valtioneuvoston selonteosta VNS 13/2022 vp

Tuomariliitto pitää hyvin tärkeänä, että oikeudenhoidon puutteellinen resurssointi tuodaan selonteossa näkyväksi ja että sen korjaamista esitetään.

Perusrahoitusta on korotettava 30 milj. euroa ja osoitettava välittömästi tietojärjestelmien kehittämiseen 15 milj. euroa

Tuomioistuinvirasto on ilmoittanut, että tuomioistuinlaitos tarvitsee noin 30 milj. euron pysyvän lisärahoituksen henkilöstön lisäämiseksi tuomioistuinten laadukkaan toiminnan turvaamiseksi. Lisäksi tarvitaan noin 8 milj. euron vuosittainen lisärahoitus kolmeksi vuodeksi ruuhkien purkamiseen. ICT-menoihin tarvitaan Tuomioistuinviraston mukaan vähintään 10 milj. euroa.

Tuomariliiton käsityksen mukaan selonteossa esitettyyn keskimääräiseen 90 milj. euron pysyvään lisärahoitustarpeeseen sisältyy tuomioistuinlaitoksen osalta 30 milj. euroa perusrahoitukseen.

Lisäresurssoinnin tulee tapahtua nopealla aikataululla.

Selonteossa ehdotettujen lisämäärärahojen jakautuminen jää epäselväksi

Ehdotetun 90 milj. euron vuosittain määrärahalisäyksen jakautuminen oikeudenhoidon toimijoiden kesken jää avoimeksi selonteossa. Määrärahalisäykset tulee eritellä toimijoittain, jotta ymmärretään, miten lisäykset on tarkoitus kohdentaa. Koska lisämäärärahatarpeiden ja kustannusten laskentaperusteita ei ole avattu selonteossa, käytettyihin lukuihin tai niistä tehtäviin johtopäätöksiin ei voi ottaa kantaa kovinkaan syvällisesti. Esittämistapa voi johtaa tulevaisuudessa merkittäviin tulkinnanvaraisuuksiin.

Selonteossa on todettu, että ”oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaamiseksi ja kohtuullisiin oikeudenhoidon tavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan yhteensä noin 1 200 htv:ta vuoteen 2030 mennessä”. Selonteon perusteella jää epäselväksi, kuinka mainitut 1 200 henkilötyövuotta jakautuvat eri toimijoiden kesken. Selonteossa puhutaan 90 milj. euron rahoitusvajeesta, mutta taulukosta nro 3 (sivu 30) ilmenee, että 90 milj. eurosta menee vuosittain noin 21,6 milj. euroa rakenteellisen uudistamiseen (oikeusapu- ja edunvalvonnan keskushallinto/sovittelutoiminnan valtakunnallistaminen) ja laadun parantamiseen (julkinen oikeusapu keskituloisille ja yksityisten oikeusavustajien palkkiotasoa korottaminen). Htv-lisäyksille jää siten vuonna 2024 yhteensä 66,1 milj. euroa, joka kasvaa tulevina vuosina 80 milj. euroon.

Selonteossa on katsottu, että uuden teknologian käyttöönotto ja työnteon tapojen, tietojärjestelmien, prosessien ja sääntelyn kehittäminen parantaisivat tuottavuutta ja vähentäisivät määräraharahatarvetta enimmillään jopa 15 milj. euroa vuodessa. Tämän hetken tietojen ja uusista tietojärjestelmistä saatujen kokemusten perusteella tuottavuuden parantamistavoite on epärealistinen ainakin tuomioistuimissa.

Määräaikaiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia

Nykyisellä hallituskaudella kokonaishenkilötyövuodet ovat hieman kasvaneet. Osittain kyseessä on määräaikainen rahoitus koronapandemiasta aiheutuneiden ruuhkien purkamiseen.

Hallitus pystyy käytännössä ohjaamaan määräaikaisella rahoituksella merkittävästi asioiden käsittelyä tuomioistuimissa, mikä vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuutta. Määräaikaisten tuomareiden suuri määrä on ristiriidassa myös riippumattomuuden vaatimusten kanssa eikä se ole hyväksyttävissä. Määräaikaisella rahoituksella ja henkilöstöllä ei pystytä toteuttamaan työtap- tai menettelyuudistuksia eikä edes tehokkaasti purkamaan pysyvän vajeen aiheuttamaa ruuhkaa. Määräaikaisen henkilöstön jatkuvaan rekrytointiin ja perehdyttämiseen kuluu merkittävästi resursseja, joka on pois ydintoiminnoista. Määräaikaisilla resursseilla ei ole pystytty ratkaisemaan tuomioistuinlaitoksen pysyvästi ongelmia.

Toiminnan kehittäminen vaativat riittävää ja pysyvää resurssointia.

Resurssivajeeseen johtaneita syitä

Selonteossa merkittävä havainto on, että tuomioistuinlaitoksen henkilötyövuodet ovat merkittävästi vähäisemmät kuin tarkastelujakson alussa. Samaan aikaan tuomioistuimille asetetut vaatimukset ja asioiden monimutkaistuminen ja laajojen asioiden kasvu ovat lisänneet työmäärää.

Tuomioistuinlaitoksen niukasta perusrahoituksesta johtuen useat eri aikoina toteutetut tuomioistuinten työmäärää vähäisestikin lisäävät uudistukset ovat kuormittaneet ja kuormittavat jatkossakin tuomioistuimia tosiasiaassa merkittävästi niiden kokonaisvaikutuksen vuoksi ja pidentävät osaltaan käsittelyaikoja.

Joka vuosi on tullut voimaan uutta lainsäädäntöä ja tehtävälisäyksiä, jotka koskettavat tuomioistuimia suoraan tai välillisesti. Useissa uudistuksissa tuomioistuimille koituvan työmäärän lisäys on arvioitu nimelliseksi eikä tarvetta lisäresursseihin ole nähty tai on todettu, että tilannetta tulee seurata ja selvityksiä kustannuksista tehdä jälkikäteen. Asiantila ei ole muuttumassa lähitulevaisuudessa, koska useita kuvatun kaltaisia uudistuksia on tulossa voimaan vuoden 2023 ja 2024 aikana. Näitä ovat muuan muassa hallituksen esitys (133/2021 vp) eduskunnalle suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi, hallituksen esitys (HE 13/2022 vp) eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi, hallituksen esitys (HE 217/2022 vp) eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta, hallituksen esitys (HE 251/2022 vp) eduskunnalle laiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain muuttamisesta, hallituksen esitys (HE 144/2022 vp) eduskunnalle laeiksi esitutkintalain 3 luvun 11 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n ja 5 luvun 13 §:n muuttamisesta ja hallituksen esitys (HE 143/2022 vp) eduskunnalle lähestymiskiellon tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Selonteossa on tuotu esiin paljon tapoja vaikuttaa oikeudenhoidon tilaan ja toimijoiden työtaakkaan, kuten sivuilla 58 – 59 esitetyt lainsäädännölliset toimenpiteet sekä mahdollinen tietojärjestelmien kehityksestä saatava hyöty. Tällaisten mahdollisten muutosten tai uudistusten

vaikutus määrärahatarpeeseen tulee huomioida vasta sitten, kun muutoksista saatavat hyödyt ovat todellisia. Todellisten säästöjen syntyminen teknisistä käyttöjärjestelmistä pitää jättää vaiheeseen, jossa säästöjen syntyminen on varmaa. Potentiaalinen säästö ei voi olla lähtökohta.

Tavoitekäsittelyajoista

Käsittelyaikojen lyheneminen on osa laadukasta oikeudenhoitoa. Yksinomaan sillä, että käsittelyajat lyhenevät ei kuitenkaan voida määritellä sitä, kuinka oikeudenmukaisena tai toimivana esimerkiksi tuomioistuinten toiminta koetaan. Kokeneen ja osaavan henkilökunnan saamisella, kehittymismahdollisuuksilla, kouluttautumismahdollisuuksilla sekä toimivilla järjestelmillä on suora yhteys siihen, miten laadukasta oikeudenhoito on tai voi olla. Näillä kaikilla yhteys laadukkaaseen oikeudenhoitoon, joka ei näy ainoastaan käsittelyaikojen lyhentymisenä, vaan myös oikeudenmukaisuuden ja oikeudenmukaisuuden tunteen lisääntymisenä ratkaisutoiminnassa. Näiltä osin on mahdollista kyseenalaistaa selonteon sivulla 26 esiintuotua toteamusta, jonka mukaan ”oikeudenhoidon merkittävin ongelma ovat liian pitkät käsittelyajat”. Myös muu oikeudenhoidon laadun heikkeneminen on tosiasiallinen ja jopa käsittelyaikoja suurempi uhka.

Nykyisissä olosuhteissa tuomioistuinlaitoksessa käsiteltäville asioille ei voida asettaa sitovia tai muullakaan tavoin velvoittavia käsittelyaikoja eri asiaryhmille enemmän kuin niitä jo tällä hetkellä on lukuisissa eri laeissa asetettu, ellei resursseja samalla lisätä. Jonkin asiaryhmän säättäminen kiireelliseksi ei lyhennä asioiden kokonaiskäsittelyaikaa. Tuomariliitto toteaa, että selonteko ei myöskään täytä laissa säättämisen vaatimuksia. Tuomioistuinlaitoksen erityispiirteenä on se, että jokainen asia jaetaan käsittelijälle sen saapuessa. Yksittäinen käsittelijä, jolla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa hänelle jaettujen asioiden määrään tai niiden asiaryhmien eri kiireellisyysperusteisiin, joutuu vastuuseen siitä, ettei pysty noudattamaan sanottuja vaatimuksia silloinkin, kun hänen on jaettujen tehtävien eri kiireellisyysperusteiden vuoksi täysin mahdotonta selvittää kaikista annetuista tehtävistä asetetuissa tavoiteajoissa tai niin sanotussa kohtuullisessa käsittelyajassa. Siten yksittäinen viranhaltija kantaa vastuuta – jopa rikosoikeudellista vastuuta – siitä, että resursseja ei ole saatettu riittävälle tasolle.

Tuomioistuinten eri asiaryhmiä koskevia käsittelyaikatavoitteita ei ole perusteltu selonteossa mitenkään. Tuomariliitolle jää epäselväksi, mihin ne perustuvat. Laaja-alaista keskustelua niistä ei ole käyty, vaikka Tuomariliitto on sitä perään kuuluttanut. Käsittelyajat voivat poiketa merkittävästi eri asiaryhmissä ja eri tuomioistuimissa ja jopa tuomioistuimen sisällä. Tuomariliitto kiinnittää myös huomiota siihen, että lainkäytön laadullisiin tavoitteisiin ei ole kiinnitetty samalla tavalla huomiota kuin käsittelyaikoihin. Lainkäyttö ei ole pelkkää nopeutta, vaan tuomioistuimen laadukkaat ratkaisut ovat jopa nopeutta tärkeämpiä.

Lainkäyttöhenkilöstön ns. harmaan ylityön osuus tuloksesta suuri

Selonteosta ei selviä, onko käsittelyaikatavoitteissa ja resurssien laskennassa otettu huomioon, että osa tuloksesta muodostuu lainkäyttöhenkilöstön ns. harmaasta ylityöstä eli virastotyöajan päälle tehtävää työtä. Tuomioistuinvirasto teetti syyskuun aikana työaikaseurannan, johon osallistuttiin kattavasti. Työaikaseurantajakson tulosten perusteella tuomarit ja käräjänotaarit tekivät keskimäärin noin 16 tuntia ylimääräistä kuukaudessa ja esittelijät ja asessorit keskimäärin noin 6 tuntia ylimääräistä kuukaudessa. Tuomioistuinlaitoksen työhyvinvointia ja työhön käytettyä aikaa on selvitetty keväällä Tuomioistuinviraston teettämällä tutkimuksella, jonka tuloksia käsitellään tänään ensimmäisen kerran julkisesti. Sen tulokset ns. harmaasta ylityöstä ovat samansuuntaiset. Tutkimus vahvistaa käsitystä myös henkilökunnan vakavasta kuormittumisesta.

Tuomariliiton teettämien kyselyiden tulosten perusteella valtaosa ei pysty tasaamaan tunteja, joten ison osan tuloksesta voidaan arvioida syntyvän lainkäyttöhenkilöstön vapaa-ajallaan tekemästä työstä.

Tuomioistuinlaitoksen houkuttelevuus tulevaisuuden työpaikkana

Selonteossa on jäänyt liian vähäiselle huomiolle keskeiset tuomioistuinuran houkuttelevuuteen liittyvät tekijät. muun muassa, että yksi merkittävimmistä kilpailutekijöistä on palkkaus suhteessa työn vastuuseen, vaativuuteen ja kuormittavuuteen.

- Yksi merkittävimmistä kilpailutekijöistä on palkkaus suhteessa työn vastuuseen, vaativuuteen ja kuormittavuuteen.
- Lainkäyttöhenkilöstö tekee samaa tai samanarvoista työtä kahdessa eri palkkaluokassa.
- Määräaikaisten virkojen suuri määrä. Ongelman poistaminen edellyttää selvitystä siitä, miten määrärahat kohdistetaan. Myös määräaikaaisuudet vaikuttavat olennaisesti työn houkuttelevuuteen ja mahdollisuuksiin rekrytoida riittävän osaavaa ja kokenutta henkilökuntaa.
- Riittävän koulutuksen järjestäminen ja mahdollisuudet kehittyä työssä on tärkeä kilpailutekijä ja niin ikään osa työhyvinvointia. Tuomioistuinlain 9 luvun 2 §:n mukaan tuomarin vastuusta virkatoimistaan säädetään perustuslain 118 §:ssä ja muualla laissa. Luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tuomari on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään laintuntemustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan. Tuomareille on oltava tarjolla riittävästi koulutusta ja heillä on oltava mahdollisuus osallistua siihen. Tämä tarkoittaa myös riittävien resurssien (niin ajallisten kuin tarjonnallisten) varaamista ja laskennallista määrittelyä. Tällä hetkellä tuomareiden mahdollisuudet osallistua koulutukseen eivät ole riittävät, kuten Huovisen laatimassa tuomareiden koulutus uudistusta koskevassa selvityksessä lakivaliokunnalle todetaan (ks. Lakivaliokunnan pöytäkirja LaVP 2/2021 vp, kohta 12)

Laadukkaan oikeudenhoidon peruslähtökohtana on riittävä määrä työntekijöitä. Kuitenkin määrärahasäyksen laskeminen yksinomaan henkilötyövuosina (1 200 htv ja 90 miljoonaa euroa), jättää ottamatta huomioon muita laadukkaan oikeudenhoidon edellytyksiä, kuten täydennyskoulutukseen ja tuomioistuinharjoitteluun varattavia resursseja. Myöskään rahoituksen kohdentamisesta työnteon muihin edellytyksiin, kuten toimitiloihin tai järjestelmäratkaisuihin ei selonteosta ole saatavissa selkeää kuvaa.

Selonteossa tuodaan esiin (s. 25), että ”iso osa hallinnonalan henkilöstöstä on työajattomia, joten heidän työajankäytöstään ja riittävistä lepoajoista ei ole saatavilla luotettavaa dataa”. Tuomariliitto korostaa, että esimerkiksi tuomioistuinten osalta jo yksinomaan vuosittaisten ratkaistujen asioiden määrän perusteella, suhteutettuna niitä ratkaisevien työntekijöiden määrään, on voitava tehdä johtopäätöksiä siitä, millaisen työmäärä- ja aikataulupaineen alla henkilökunta työskentelee. Luotettavaa dataa on saatavilla myös työajan seurantajaksolta, joka on tuomioistuimissa toteutettu. Käytetyn työajan mittaamisesta, ilman yhteyttä ratkaistujen asioiden ja ratkaisutoiminnan edellyttämään työmäärään, ei ole merkittävää hyötyä kuormituksen arvioimisessa.

Selonteon tavoitteista ja toimenpiteistä

Tuomariliitto toteaa, että toimenpide-ehdotuksia koskeva liite 1 on sisällöltään monelta osin onnistunut, mutta Tuomariliitto nostaa siitä esille seuraavat huomiot:

- Selonteosta ei selkeästi ilmene Tuomioistuinten riippumattomuuden vahvistamisen merkitys.
- Tuomioistuinten erityisasemaa ei tunnisteta toimitilastrategiassa riittävällä tavalla (Oikeudenhoidon resurssien varmistaminen, keino 2).
- Tuomareiden koulutusjärjestelmän erityisongelmia ei tunnisteta tai ne on sivuutettu.
- Tuomariliitto ei lähtökohtaisesti kannata tuomiovallan siirtämistä tuomioistuinten ulkopuolelle (Sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostaminen, keino 4). Summaaristen riita-asioiden osalta ovat olemassa edelleen samat ongelmat, joiden takia niitä ei aikanaan siirretty tuomioistuimista pois.
- Tuomariliitolle on jo vuosien ajan jäänyt epäselväksi, mitä konkreettisia toimenpiteitä valtio tekee sen eteen, että tuomioistuinkäsittelyn painopiste on aidosti ensiasteen tuomioistuinkäsittelyssä. Lausuma jää korulauseeksi ilman konkreettisia tekoja. (Sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostaminen, keino 6)
- Vankilaverkoston pitää olla maantieteellisesti riittävän kattava, jotta vangitun jutut voidaan istua lähioikeudenkäynteinä (Sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostaminen, keino 14).
- ICT-ohjauksessa tulisi tuottavuusnäkökulman sijasta vahvistaa käytettävyys- ja laatu­näkökulmaa, koska tuomioistuinlaitoksen työvälineet ja -sovellukset eivät vastaa niitä vaatimuksia, joita tuloksekas ja laadukas tuomioistuintyö 2020-luvulla vaatii. Malliesimerkkinä voidaan mainita Haipa ja Aipa, jotka lähinnä hidastavat työskentelyä. Aipan laajentaminen rikosasioihin tulee lamaannuttamaan kärjäoikeudet. (Sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostaminen, keino 16)
- Tuomariliitto huomauttaa, että toimenpide-ehdotusten keinovalikoimasta puuttuvat sellaiset toimenpiteet, jotka edistäisivät rikoslakirikosten selvittämisprosentin nostamista ja parantaisivat esitutinnan laatua. Tällaisilla keinoilla olisi todennäköisesti paljon enemmän rikollisuutta ennaltaehkäiseviä vaikutuksia kuin esimerkiksi rangaistusten koventamisella. Selonteon sivulla 32 todetaan, että ”rikoslakirikosten keskimääräinen selvitysprosentti on noin 50 %”. Tuomariliitto kantaa vakavaa huolta tästä seikasta oikeudenhoidon uskottavuuden takia.
- Näsin selvityksessä (Näsi, Matti 2022. Rikosasioiden tilannekuva ja muutostekijät viranomaisten tilastojen ja haastattelujen valossa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:12. Oikeusministeriö Helsinki) sivulla 39 todetaan, että ”kärjäoikeuksien tilannekuvan (luku 2.1) osalta keskeisin havainto oli se, että rikosasioiden keskimääräiset käsittelyajat ovat pidentyneet melko tasaisesti koko 2010-luvun ajan. Käsittelyajat ovat pidentyneet, vaikka kärjäoikeuksiin saapuvien asioiden määrä on vähentynyt tasaisesti samana ajanjaksona. Kärjäoikeuksien omat tilastolliset mittarit, kuten saapuvien rikosasioiden vaativuustaso tai kärjäoikeuksien painotetun työmäärän kehitys, eivät kuitenkaan avanneet erityisiä syitä käsittelyaikojen pidentymiselle.” Tuomariliitto korostaa, että Näsin analyysi on perustunut kärjäoikeuksien ”vanhoihin” tilastollisiin mittareihin, joita ollaan parhaillaan uudistamassa niiden merkittävän jälkeenjääneisyyden takia. Nämä mittarit eivät ole enää vuosikausiin vastanneet asioiden vaativuutta tai ilmaisseet todellista työn määrää. Esimerkiksi mittarit eivät ota huomioon vahvennettuja tuomarikokoonpanoja pitkissä pääkäsittelyissä kuin ensimmäisen istuntopäivän osalta. Selvää on, että tämä on vääristänyt merkittävästi resurssitarpeita. Sen vuoksi Tuomioistuinvirasto aloitti mittareiden uudistamistyön 10.11.2021. Työryhmän toimikautta on pidennetty kaksi kertaa ja se päättyy nykyisten tietojen valossa 31.5.2023. Nykyistä mittaristoa koskevien puutteiden takia Näsin analyysi käsittelyaikojen pidentymiselle on virheellinen. Asioiden laatu on nimenomaan vaikeutunut ja asiat ovat muuttuneet yhä laajemmiksi, mitkä seikat

ovat hidastaneet osaltaan käsittelyaikoja. Kuitenkaan nämä tekijät eivät ole tuoneet tuomioistuimille riittäviä resursseja, koska nykyiset mittarit eivät ole ajantasaisia.

Tuomariliitto nostaa selonteossakin sivutuista toimenpiteistä resurssivajeen pysyvän korjaamisen lisäksi erityisesti seuraavat toimenpiteet:

- Osoitetaan riittävät lainvalmisteluresurssit huolehtimaan oikeudenhoidon kannalta keskeisten säädösten vaikutusten ja toimivuuden seurannasta, jotta lainsäädäntö pysyy ajantasaisena, tarkoituksenmukaisena ja helposti sovellettavana. Panostetaan lainvalmistelussa edelleen myös selkeään, täsmälliseen ja yksitulkintaiseen säädöskieleen sekä riittäviin säännöskohtaisiin perusteluihin. Myös taloudellisten vaikutusten arviointien laatua on parannettava merkittävästi, koska edellä todetusti lukuisat lainsäädäntöuudistukset ovat Tuomariliiton laskelmien mukaan puutteellisesti resursoituja.
- Arvioidaan perustuslain muutostarpeet tuomioistuinten ja muiden oikeudenhoidon toimijoiden riippumattomuuden vahvistamiseksi. Erityisesti lautamiesjärjestelmän olemassaolo on kansainvälisessä vertailussa riippumattomuutta heikentävä seikka ja lautamiesjärjestelmä tulisikin lakkauttaa.
- Kehitetään henkilöstön osaamista. Selonteossa on erityisesti nostettu rikosasioiden asiantuntijoiden osaamisen kehittäminen vastaamaan rikosasioiden vaativuuden kasvuun. Tuomariliitto toteaa, että yleisissä, hallinto- ja erityistuomioistuimissa on lukuisia muitakin asiaryhmiä, joiden erityisosaamista pitäisi kehittää vastaamaan niiden vaativuutta. On kestävämpää, että iso osa tuomioistuihin ensi vuodelle suunnitellusta koulutuksesta toteutuu vain resurssien salliessa. Tämä koskee siviili-, rikos- ja hallinto-oikeutta. Syksyllä suunniteltuja koulutuksia peruutettiin jo resurssien vuoksi.
- Ajantasaistetaan rikos- ja riita-asioiden käsittelyyn liittyvät menettelysäännökset nykyistä virtaviivaisemmiksi. Tuomariliitto huomauttaa, että tässäkin asiassa tulee keskittyä kokonaisuuteen ja pidättäytyä tekemästä yksittäisiä pistemäisiä uudistuksia.
- ICT-järjestelmien, työvälineiden ja toimitilojen tulee tukea ydintoimintoja eikä kuormittaa niitä. Työhuoneet ovat välttämätön edellytys oikeudellista ratkaisutoimintaa tekeville henkilöille. Järjestelmät on saatettava ajan tasalle ja niiden tulee palvella sekä oikeussuojaa tarvitsevaa asiakasta että ratkaisutoimintaa. Asioiden sähköisenä tekeminen ei ole itseisarvo eikä yksin nopeuta asioiden käsittelyä, kun sähköiseen käsittelyyn osoitetut järjestelmät ovat toiminnallisuuksiltaan puutteellisia eivätkä sisällä esimerkiksi asiakasportaaleja. Todettakoon vielä, että tulevana talvena tuomioistuimet joutuvat keskeyttämään työskentelynsä mahdollisten sähkökatkojen aikana, koska tuomioistuihin ei pidetä kriittisenä sähkönkäyttöpaikkana Valtioneuvoston asetuksen (Valtioneuvoston asetus varautumissuunnitelmaan sisällytettävästä sähkönkäyttöpaikkojen etusijajärjestyksestä, TEM/2022/211) mukaan.

Selonteon valmistelusta

Selonteon valmistelussa ei ollut pyynnöstä huolimatta mukana Tuomariliiton edustajaa, mitä on pidettävä vakavana epäkohtana. Tuomariliitto on keskeisin henkilöstöryhmien edustaja juuri oikeudenhoidon selonteon kannalta ja on vaatinut parlamentaarisen työryhmän perustamista/selontekoa jo vuodesta 2015 lukien. Selonteon valmistelu toteutettiin siten, ettei Tuomariliitolla ole ollut tietoa mitä ja miten asioita kirjataan selontekoon, koska ohjaus- ja koordinaatiotyöryhmät eivät saaneet jakaa mitään aineistoa edes omalle sidosryhmälleen. Valmisteluprosessi ei ole ollut läpinäkyvää ja avointa. Selonteko vietiin läpi hyvin kireällä aikataululla, vaikka tälle työlle olisi tullut varata paljon pidempi aika.

TUOMARILIITON TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

- Perusrahoitusta on korotettava 30 milj. euroa ja tietojärjestelmien kehittämiseen on osoitettava välittömästi 15 milj. euroa.
- Tavoitteeksi on asettava oikeusvaltion toimintaedellytysten turvaaminen ja riippumattomuuden vahvistaminen sekä oikeusturvan saatavuuden ja laadun parantaminen sekä käsittelyaikojen lyhentäminen riittävän resursoinnin ja laadukkaan täydennyskoulutuksen avulla.
- Rikosasioiden koko käsittelyketju on resursoitava tasapuolisesti.
- Tuomioistuinnan houkuttelevuutta ja kilpailukykyä on parannettava merkittävästi. Henkilöstön jaksamiseen on panostettava. Henkilöstö on kuormittunut liian suuren työmäärän, avustavan henkilökunnan vaihtuvuuden ja tietojärjestelmien puutteiden takia.
- Perustuslain muutostarpeiden arvioimiseksi on asetettava selvitysmies oikeusvaltion ja tuomioistuinten riippumattomuuden vahvistamiseksi.
- Oikeudenkäytön kehitystyötä varten on perustettava laajapohjainen komitea, jossa on Tuomariliiton edustaja.
- Tuomarikunnan palkkaus on irrotettava nykyisestä virkaehtosopimusjärjestelmästä ja säädettävä palkkauksesta erillinen laki (lakipalkka) tuomioistuinten riippumattomuuden vahvistamiseksi ja kansainvälisten suositusten täyttämiseksi.
- Määräaikaiset on vakinaistettava. Suomessa on kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen paljon määräaikaisia tuomareita ja esittelijöitä. Tuomioistuimen pysyviä rahoitustarpeita ei voida hoitaa väliaikaisilla järjestelyillä.
- Tuomareiden koulutusjärjestelmää on kehitettävä edelleen. Tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistus ei toteuttanut sille asetettuja odotuksia. Samalla on arvioitava Tuomioistuinviraston ja Tuomarinkoulutuslautakunnan välistä työnjakoa.
- Tuomioistuinharjoittelua on kehitettävä. Tuomioistuinharjoittelun tavoitteita ja toteutustapaa on arvioitava avoimesti ja laajasti. Käräjänotaarien määrää on lisättävä.
- Lautamiesjärjestelmä on lakkautettava. Lautamiesten valintajärjestelmä vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuutta. Lautamiehet eivät paranna oikeusturvaa.
- Oikeudenkäyntikuluriskin pienentämiseksi on perustettava uusi työryhmä selvittämään laajemmin keinoja vaikuttaa oikeudenkäynnistä aiheutuvien kustannusten kasvuun ja tukemaan oikeudenkäynnin asianosaisten taloudellisia mahdollisuuksia vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista.
- Riita- ja hakemusasioiden oikeudenkäyntimenettelyn kokonaistarkastelu on tehtävä tulevan vaalikauden aikana. Osana sitä on toteutettava oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten tarkastelu.
- Tuomareihin kohdistuva epäasiallinen vaikuttaminen ns. maalittaminen on kriminalisoitava.

Helsingissä 13.12.2022

Anna Pitkänen
Puheenjohtaja

Minna Hällström
Varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnan yhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.